

РОЗДІЛ VI. ПЕДАГОГІЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

УДК 81'243:378

М. П. Атанасова, Ю. А. Скарлупіна
Українська академія банківської справи

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК НАВИЧОК САМООРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглянуто важливе питання організації самостійної роботи під час вивчення іноземних мов. Розвиток навичок самостійної роботи як удома, так і на заняттях пояснюється актуальною потребою оптимізувати процес навчання. Автори ставлять за мету привернути увагу до факторів та умов, що забезпечують підготовку до майбутньої самореалізації студентів.

***Ключові слова:** самостійна робота, професійні навички, самовдосконалення, самоорганізація, іноземні мови, творчий пошук, мотивація, інформаційні технології.*

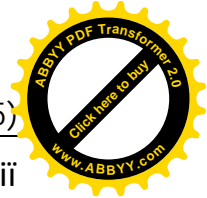
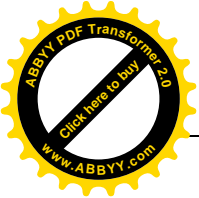
Постановка проблеми. Ураховуючи вимоги держави до підготовки професійних кадрів, на перший план виходить формування особистості студента, його розвиток та самоорганізація у процесі навчання. Проблема полягає в тому, що студенти мають сумістити основні теоретичні знання та практичні вміння, усвідомити та вміти реалізувати ситуативні проблеми, що спонтанно виникають та оцінювати їх критично.

У суспільстві сформувалася тенденція до безперервного інноваційного розвитку, відповідати вимогам якого особистість може, тільки володіючи навичками самоорганізації та вмінням будувати й реалізувати свій життєвий проект. Означена проблема полягає у розв'язанні суперечності між соціальним замовленням та недостатньою розробкою методик упровадження спеціальних занять із формування особистого проекту студентів.

Зв'язок статті з науковими та практичними завданнями полягає в тому, що вища освіта потребує вдосконалення в напрямі відповідності сучасним тенденціям підготовки успішної особистості.

Мета статті – розкрити особливості процесу формування навичок самоорганізації та вмінь застосування методу проектів щодо професійного й особистісного розвитку фахівця у вищих закладах освіти.

Завдання статті полягає у виявленні факторів та умов, що забезпечують підготовку до майбутньої самореалізації студентів, та побудови цілісної системи взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

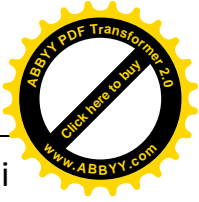
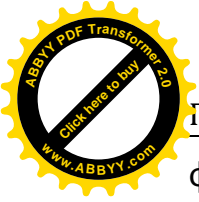

Виклад основного матеріалу. В умовах зростання інтеграції освіти, науки і виробництва ще більшою мірою виступає завдання підготовки та формування творчої особистості фахівця, поступове перетворення навчальної діяльності студента у професійну діяльність. Проблема активізації пізнавальної діяльності студентів під час вивчення іноземної мови як навчального предмета набуває зараз дедалі актуальнішого значення. З посиленням вимог до спеціаліста з вищою освітою, його світогляду, культурного та професійного рівня підвищується і роль іноземної мови. Іноземна мова в неможливому ВНЗ є засобом підвищення освіченості, фахової компетенції студентів у межах вузької спеціалізації. У процесі вивчення іноземної мови викладач повинен учити студентів працювати самостійно, прищеплювати їм навички самостійної роботи в аудиторії для подальшого використання їх у позааудиторній самостійній роботі.

Уміння самостійно працювати має особливе значення. Загальновідомо, що навчальний матеріал засвоюється краще, а навички пізнавальної діяльності формуються у студентів інтенсивніше саме під час самостійної роботи. Проте варто зазначити, що саме цей вид діяльності викликає у студентів багато труднощів.

Будь-яка справжня освіта досягається лише шляхом самоосвіти. Саме вона здатна забезпечити постійне зростання професійної кваліфікації і самовдосконалення фахівця, сприяє вдосконаленню стилю діяльності, спонукає до творчого пошуку. Отже, завдання вищої школи – виховання спеціаліста, здатного постійно вдосконалювати свої професійні навички.

Поняття готовності до безперервної самоосвіти головним чином складається з оволодіння навичками самостійної роботи з літературою, прийомами аналізу матеріалу, виділення в ньому головних думок, порівняння різних точок зору, що висвітлюються, систематизації та узагальнення матеріалу, потягу до постійного оновлення своїх знань та бажання вдосконалення своєї професійної майстерності, творчої наснаги. Тому завдання вищої школи – це не тільки передача студентам інформації, а й насамперед навчання їх засобів самостійних дій для здобуття й осмислення нової інформації. Це не тільки самостійне читання, але й

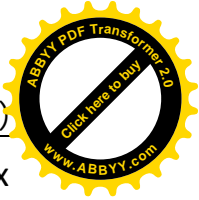
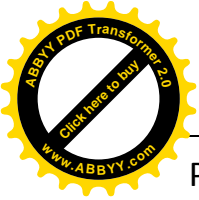
формування оптимальних методів і засобів для здобуття знань, які необхідні для практичної діяльності.

Сучасна вища школа покликана забезпечити студента міцними, оперативними знаннями, а також навчити його вчитися (тобто вчити себе) самостійно. Освічена людина сьогодні – це самостійна людина, що вміє самостійно ухвалювати рішення, самостійно добиватися поставленої мети, має навички власними силами оволодівати знанням, удосконалювати свою фахову майстерність індивідуально. Засобом формування й розвитку такої важливої якості є самостійна робота студентів (СРС). Поняття «СРС» можна розглядати у широкому й вузькому розумінні. У широкому розумінні – це активна пізнавальна творча діяльність студента, яка присутня (повинна бути присутньою) у будь-якому виді навчальних занять. У більш вузькому розумінні – це один з видів навчальних занять, специфічною особливістю якого є відсутність викладача в момент навчальної діяльності студента.

Невирішеною частиною загальної проблеми вбачається розробка методичного забезпечення процесу формування у студентів навичок самоорганізації та самоактуалізації.

На жаль, в освітній практиці України не приділяється належної уваги навчанню студентів самоорганізації, що позначається на їх вихованості, навчальній та професійній компетентності і, зрештою, не може не відбитися на їх майбутній життєвій самодостатності. Вони, як правило, не залучаються до розробки й оволодіння власною системою освітньої діяльності. Тому студенти вищих навчальних закладів не виявляють достатньо розвиненої самостійності, здатності проникати в сутність проблем, цілеспрямовано, конструктивно й оригінально виробляти плани їх розв'язання, послідовно і наполегливо досягати успішного результату. Разом з тим їх діяльність не достатньо виявляється творчою, оскільки їх мислення і дії не відрізняються чутливістю до нового, оригінальністю, гнучкістю, креативністю.

З точки зору навчального процесу під самостійною роботою розуміють ті види завдань, які засвоюються студентами в позааудиторний час – виконання домашніх завдань, робота над проектами, підготовка до практичних завдань, іспитів та ін. Питання організації самостійної роботи під час вивчення іноземної мови належить до дуже важливих проблем.

Розвиток у студентів навичок самостійної роботи як удома, так і на заняттях пояснюється актуальною потребою оптимізувати процес навчання, тобто раціонально перерозподілити зусилля кожного студента, спрогнозувати результати діяльності окремого студента і всієї групи з метою максимального ефекту навчання.

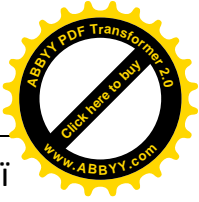
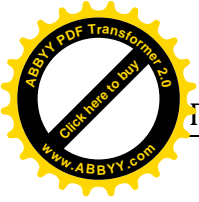
Практика вивчення іноземної мови методом активізації дає змогу говорити про форму організації самостійної роботи студентів з оволодіння навичками спілкування іноземною мовою на базі навчальної програми. Ці форми роботи дають можливість найбільш повно реалізувати цілі навчання, формування та розвиток навичок самоорганізації у студентів під час вивчення ділової іноземної мови у вищому навчальному закладі.

Навчання і самоорганізація самомоніторингу студентів полягає в оволодінні методами і прийомами самоспостереження, самоконтролю, самообліку та самоаналізу результатів власної освітньої діяльності. Самоменеджмент студента слугує розробці власної системи самоосвіти, яка передбачає їх участь у навчальних заняттях і виховних заходах згідно з розкладом, консультаціях, самостійну роботу в бібліотеці, удома. Уся педагогічна робота зі студентами спрямована на те, щоб формувати у них дослідницьку позицію, дослідницький стиль і систему діяльності. У зв'язку з цим викладачі всіляко розвивають пізнавальний інтерес до науки, певних наукових проблем і науково-популярної та наукової літератури, повагу до науковців. При цьому вони націлюються не тільки на плідну освітню, а й громадську діяльність, на різноманітне цікаве особисте життя.

У процесі педагогічного дослідження нами застосовані методи спостереження, інтерв'ювання та аналіз ділової документації. При цьому було виявлено низку недоліків навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців, зокрема:

- відсутність систематичного та неперервного практичного досвіду, що не дозволяє самоорганізуватися студентам для поліпшення свого практичного досвіду;
- відсутність у студентів мотивації до творчого становлення та виявів індивідуальності.

Такі недоліки в навчанні посилюються низкою суперечностей, які виникають у межах навчально-виховного процесу. Це суперечності між:

- необхідним рівнем індивідуального розвитку особистості та її творчим потенціалом у процесі навчання студента;
- необхідним професійним саморозвитком та самоуправлінням студента;
- необхідним плануванням процесу самоосвіти студента та самовихованням у навчально-виховному процесі.

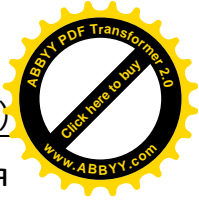
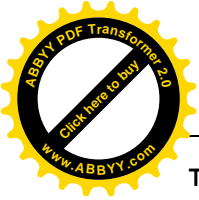
Аналіз актуальних досліджень. Очевидно, що сьогодні потрібно активізувати самоорганізацію студентів у навчально-виховному процесі ВНЗ, оскільки основою педагогічної самоорганізації є здатність студента до вдосконалення світогляду, особистісної діяльності, що дозволить йому самовдосконалитися для його майбутньої професійної діяльності.

За Л. Фрідманом раціональна самоорганізація є вміння особи без систематичного зовнішнього контролю, без допомоги і стимуляції з боку викладача самостійно та раціонально організувати і проводити власну навчальну діяльність з реалізації прийнятих цілей навчання.

Т. В. Новаченко, визначаючи педагогічну самоорганізацію, знаходить у ній три елементи: педагогічну рефлексію, професійну компетентність та самоуправління. Визначаючи педагогічну рефлексію як компонент педагогічної самоорганізації, вона виходила з того, що її значення спричиняється зверненням до внутрішньої психологічної сутності майбутнього вчителя. Професійне рефлексивне ставлення педагога до власної діяльності дає можливість спостерігати, аналізувати, осмислювати, оцінювати, самоідентифікувати себе з педагогічним ідеалом, тому це є важливим фактором у конструюванні власного професійного «Я». За А. К. Марковою професійна компетентність як комплекс, , містить відповідні складові, які дослідниця кваліфікує як спеціальну компетентність, соціальну компетентність, особистісну компетентність та індивідуальну компетентність.

С. Кульневич педагогічну самоорганізацію визначає як застосування гуманістичного особистісно орієнтованого підходу в навчанні, що виявляється в особливих досягненнях учнів. Процес навчання потребує розуміння сутності сучасних освітніх процесів та проблем.

Необхідними умовами, на думку вчених І. Єрмакова, Д. Пузікова, при цьому виступають: здатність та готовність до життєвого проектування, а

також відповідальність особистості. Саме такі якості ми намагалися сформувані у студентів.

Опікуючись побудовою системи формування у майбутніх фахівців таких особистісних механізмів, які забезпечать їм можливість самовдосконалення не тільки у процесі навчання, але й після закінчення ВНЗ, ми визначилися з вибором педагогічних підходів до організації цієї системи.

Основним виступав акмеологічний підхід до розвитку особистості фахівця. Оскільки він передбачав домінування проблематики розвитку творчих здібностей фахівців з метою досягнення ними максимальної особистісної та професійної самореалізації.

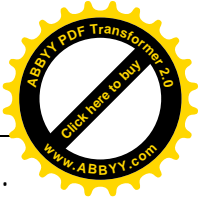
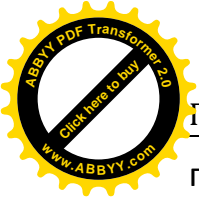
Зважаючи на те, що акмеологія розглядає особистість водночас у психологічній та у соціально-професійній якості, ми намагалися реалізувати акмеологічний підхід у конкретних методологічних принципах, а саме:

- принцип суб'єктності діяльності (суб'єктом діяльності є нова якість особистості);
- принцип життєдіяльності (досягнення верхівки життєвого розвитку, максимальної життєвої реалізації);
- принцип співвіднесення потенційного й актуального та ін.

Таким чином, використання акмеологічного підходу до формування вмінь планування та самоорганізації сприяло максимальному перетворенню імпліцитних якостей особистості в експліцитні.

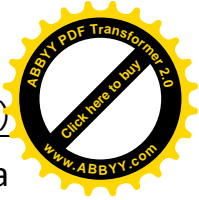
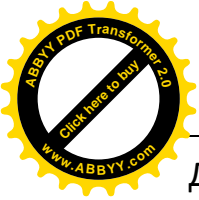
У нашій роботі ми прагнемо допомогти студентам у досягненні максимально можливого рівня готовності до самовдосконалення, тому навчально-виховний процес побудовано так, що крім включення до змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу інформації щодо життєвих компетенцій сучасного фахівця, використання інноваційних методів навчання і виховання, створення інноваційно сприятливого середовища у ВНЗ, планування та реалізації власних проєктів, що забезпечує взаємозв'язок основних напрямів процесу підготовки фахівців.

Система завдань, вправ, тренінгів спрямована на управління процесом розвитку особистості, актуалізацію її творчих задатків, набуття якостей особистості, яка реалізується у швидкозмінному інформаційному просторі. Програма спрямована на формування активної життєвої позиції, готовності до конструктивного та нестандартного розв'язання проблемних особистих чи

професійних ситуацій з урахуванням загальних соціальних цінностей. Формування конкурентоспроможних фахівців протягом навчання у ВНЗ передбачає сприяння поступовому переходу до розкриття інноваційного потенціалу, готовності до постійної самоосвіти та самовиховання, розвитку здібностей до прогнозування результатів власної діяльності, перехід навичок самоорганізації з особистісного рівня на професійний, що повинно забезпечити ефективну самореалізацію випускників у майбутній професійній галузі. Формування та розвиток навичок самоорганізації студентів під час вивчення ділової іноземної мови у вищому навчальному закладі. Слід зазначити, що вдосконаленню навчального процесу у вищій школі значною мірою сприяє розширення традиційного арсеналу способів, засобів, прийомів самостійної роботи за рахунок широкого застосування інформаційних технологій навчання, зокрема залучення комп'ютерних технологій. Використання комп'ютерних навчальних програм у самостійній роботі під час оволодіння іноземною мовою студентами немовних ВНЗ є поліфункціональним, оскільки впровадження комп'ютера покликане створити умови для вироблення вмінь і навичок працювати самостійно (це впливає із специфіки роботи з комп'ютерними програмами); дає можливість здійснити диференційований та індивідуальний підходи як у виборі матеріалу, так і в темпах роботи окремих студентів; сприяє поглибленню знань з фаху (інформаційні можливості комп'ютерної мережі майже необмежені); ставить студента перед необхідністю глибоких знань з іноземної мови, без чого неможливе отримання професійно орієнтованої інформації. Цим використання комп'ютерних програм у самостійній роботі під час вивчення іноземної мови студентами немовних ВНЗ виявляє знання іноземної мови і знання з фаху як взаємонеобхідні й достатні умови як для вдосконалення мовної підготовки, так і для професійного зростання. Ці процеси відбуваються паралельно. Спостерігається взаємопроникнення і взаємовдосконалення дисциплін.

Крім того, оскільки програмою, на жаль, передбачається мало аудиторних занять з іноземної мови й збільшення годин на самостійну роботу, рекомендується застосування комп'ютера для контролю самостійної роботи. Тут відіграє велику роль саме навчальна функція контролю, або самоконтролю, за якого оцінюється виконання основної маси навчальних дій.

Для цієї мети можна рекомендувати тести. Тести – це особлива форма контролю. Для умов навчання з комп'ютером найбільш підходять тести, побудовані за багатоваріантним принципом і вибірковими відповідями. Такі тести без перешкод для переробки навчальної інформації кодуються або цифрами, або буквами і дозволяють провести прискорений контроль за допомогою шаблонів та ключів правильних відповідей.

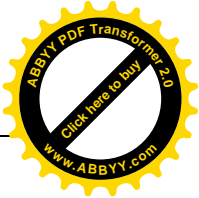
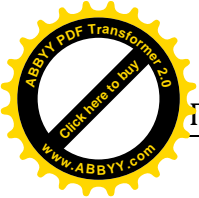
Висновки. Таким чином, навички самоорганізації та самостійної роботи студентів повинні формуватися у процесі їх професійної підготовки у ВНЗ.

Для досягнення цієї мети розроблено комплекс методичного забезпечення, який дає можливість активізувати особистісні мотиви студентів до навчання та забезпечити покращання їх навчальної діяльності, що дозволяє студентам отримувати задоволення від самостійної роботи в межах їх компетенції.

Серед перспектив подальшої роботи у цьому напрямку є вивчення досвіду педагогічного загалу зарубіжжя щодо формування навичок самоорганізації студентів у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М. : Изд-во Моск. псих.-соц. ин-та; Воронеж : НПО МОДЭК, 2004. – 752 с.
2. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : наук.-метод. посіб. / за ред. І. Г. Єрмакова – Запоріжжя : ЦентрІон, 2005. – 640 с.
3. Єрмаков І. Життєвий проект особистості: від теорії до практики: практично зорієнтований посіб. / І. Г. Єрмаков, Д. О. Пузіков. – К. : Освіта України, 2007 – 212 с.
4. Муханова О.М. Самостійна робота студентів та її контроль в процесі викладання іноземної мови професійного спрямування НТУУ «КПІ» факультет лінгвістики, КАМГС № 3 / О. М. Муханова, О. В. Шепелева. – Режим доступу <http://kamgs3.kpi.ua>.
5. Новаченко Т. В. Формування педагогічної самоорганізації студентів педагогічних училищ : метод. рек. / Т. В. Новаченко. – Одеса, 2004. – 43 с.
6. Смирнова М. І. Інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови / М. І. Смирнова. – Режим доступу : <http://www.br.com.ua>.
7. Фридман Л. Психологическая наука – учителю / Л. Фридман, К. Волков. – М. : Просвещение, 1985. – 169 с.
8. Martin R. Élaboration et mise en place d'un cours de français sur objectifs spécifiques «FOS – techniques universitaires» / R. Martin. – Режим доступу : www.auf.org/regions/asia-pacifique.

РЕЗЮМЕ

М. П. Атанасова, Ю. А. Скарлупина. Формирование и развитие навыков самоорганизации студентов при изучении делового иностранного языка в высшем учебном заведении.

В статье рассмотрен важный вопрос организации самостоятельной работы при изучении иностранных языков. Развитие навыков самостоятельной работы как дома, так и во время занятий поясняется актуальной проблемой оптимизировать процесс обучения. Целью авторов является привлечение внимания к факторам и условиям, обеспечивающим подготовку к будущей самореализации студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, профессиональные навыки, самосовершенствование, самоорганизация, иностранные языки, творческий поиск, мотивация, информационные технологии.

SUMMARY

M. Atanasova, Y. Skarloupina. Forming and developing students' self-organization skills at foreign language learning in a higher education establishment.

The problem of organizing of students' independent work at foreign languages' learning is among the most important ones. Developing the skills of independent work as at home, as during the lessons is based on the relevant necessity to optimize the learning process. The authors aim to draw attention to the factors and conditions providing the base for the future self-development of students.

Key words: independent work, professional skills, self-development, self-organization, foreign languages, creative search, motivation, information technologies.

УДК 372.461

А. М. Залізняк

Уманський державний педагогічний університет

КУЛЬТУРА МОВИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті предметом розгляду є культура мови. Співвіднесено такі поняття, як «культура мови» і «професійна культура вихователя». Висвітлено сутність таких понять, як «культура», «педагогічна культура», «мовлення». Розкрито вимоги до культури мови педагога. Виокремлено професійну компетентність як одну з професійних якостей педагога.

Ключові слова: культура, культура мови, педагогічна культура, професійна культура, мовлення.

Постановка проблеми. Значні соціально-економічні та політичні перетворення, що переживає на сучасному етапі наша держава, спонукають до реформування системи освіти, яка потребує підготовлених вихователів, здатних на професійному рівні виконувати своє призначення. Суспільству сьогодні потрібен педагог, який відрізняється високим професіоналізмом, професійною та особистісною культурою, здатний до оновлення суспільства, забезпечення державності України, розвитку її культури. Виховання такої людини доручено армії освітан.